

अध्याय ४९ वा

श्रीगणेशाय नमः । श्रीसरस्वत्यै नमः । श्रीगुरुभ्यो नमः ।

श्रीकुलदेवतायै नमः । श्रीसीतारामचंद्राभ्यां नमः ।

॥ श्रीसद्गुरुसाईनाथाय नमः ॥

सांगोपांग सद्गुरु स्तवणें । ठकले वेद आणि पुराणें ॥
 तथें मी अजाण नेणतपणें । वरें राहणें निवांत ॥ १ ॥
 खरें पाहतां धरावें मौन । हेंच कीं वस्तुतःसद्गुरुस्तवन ॥
 परी साईचे एकेक गुण । पाडिती विस्मरण मौनाचें ॥ २ ॥
 धन्य साईची अगाध लीला । पाहतां निवांत राहवे न मजला ॥
 पक्वान्न गोड लागतां जिव्हेला । मनीं आठवला श्रोतृ वृंद ॥ ३ ॥
 तयांसीही पंक्तीस घ्यावें । जेणें निज रसानंद दृणावे ॥
 ऐसें माझिया घेतलें जीवें । तेणेंही रससोये निडारली ॥ ४ ॥
 मोठें गोड खरें पक्वान्न । पंक्तीं नसतां स्नेही सज्जन ॥
 नावडे तें एकट्या लागून । फिकें गोडपण तयाचें ॥ ५ ॥
 साई सकल अवाप्तकाम । साई सकल संतललाम ॥
 साई निजभक्त विश्रामधाम । दुर्धर भवभ्रमनिवाहक ॥ ६ ॥
 अनिर्वाच्य तयाची लीला । वर्णवैना मम बाणीला ॥
 अतर्क्याची अतर्क्य कला । कोवी मजला आकलेल ॥ ७ ॥

कल्याणाचें जें कल्याण । तो हा साई निजकूपें जाण ॥
 देइ निजकथेचें स्मरण । ग्रन्थ हा परिपूर्ण करावया ॥ ८ ॥
 गावूं जातो अगाध महिमान । समर्थ कोण कराया कथन ॥
 परा जेथें निघे परतोन । पश्यती मध्यमा कोण कथा ॥ ९ ॥
 तिथी जेथें नुघडती वदन । चौथी वैखरी तेथें कोण ॥
 हें मी जाणें जरी संपूर्ण । तरी हें मन राहीना ॥ १० ॥
 सह्यरुचे पायीं न विनवतां । यथार्थ स्वरूप येईना हाता ॥
 संत श्रीहरिस्वरूप स्वतः । कृपाहस्ता प्रार्थार्थी ॥ ११ ॥
 गुरुचरणाची आवडी । हेचि अपुली सर्वस्व जोडी ॥
 संत सहवासाची गोडी । प्रेम परवडी लागो आम्हां ॥ १२ ॥
 जया पूर्ण देहाभिमान । तया न साजे भक्ताभिमान ॥
 स्वयें जो पूर्ण निरभिमान । खरें भक्तपण त्या अंगीं ॥ १३ ॥
 जया क्षातृत्वाचा ताडा । श्रेष्ठत्वाचा अभिमान लाटा ॥
 केवळ दंभाचा जो वसवटा । तयाची प्रतिष्ठा ती काय ॥ १४ ॥
 आपुलाच्या गुरुची कीर्ति । अभागी जे प्रेमें न गाती ॥
 धधिर नसुनी जे नायकती । ते मंदमती मूर्तिमंत ॥ १५ ॥
 तीर्थत्रत यज्ञदान । यांहून थोर तपाचरण ॥
 त्यांहून अधिक हरिभजन । निजगुरुध्यान सर्वाधिक ॥ १६ ॥
 साईच त्याच्या भक्तांचें ध्यान । साईच त्यांचें देवदेवतार्चन ॥
 साईच त्यांचें गुप्तनिधान । रक्षाचें परी अकृपणत्वे ॥ १७ ॥
 यदा कदा येई मज आळस । परी न अंतर्दामी साईस ॥
 विसर पडतां कथानकास । देई मज वेळेस आठवण ॥ १८ ॥

बसू म्हणतां क्षण निवांत । पाझें कांहीं न चले तेथ ॥
 कथा ऐसी स्फुरे अकल्पित । लेखणी हातांत घेणें पडे ॥ १९ ॥
 ऐसिया त्याच्या अगाध कथा । ऐकवावया त्या निजभक्तां ॥
 आणिक माझिया निजस्वार्था । मज या सच्चरिता प्रवर्तविलें ॥ २० ॥
 नाही तरी संताचिया कथा । ज्याचा तोच रचिता लिहिता ॥
 तथाची ती स्फूर्ती नसतां । केवळ नीरसतां पदोपरीं ॥ २१ ॥
 असो कृपाळू साईनाथ । प्रवेशूनि मन्मता आंत ॥
 करवूनि घेतला आपुला ग्रंथ । माझेही मनोरथ पुरवीले ॥ २२ ॥
 मुखीं श्रीसाईनामावर्तन । चितीं तथाचें वचन चिंतन ॥
 मनीं तथाचे मूर्तीचें ध्यान । पूर्ण समाधान येणें मज ॥ २३ ॥
 वदनीं श्रीसाईचें नाम । अंतरीं श्रीसाईचें प्रेम ॥
 ज्याचें साई प्रीत्यर्थ कर्म । ऋणाइत परम त्या साई ॥ २४ ॥
 तुटावया संसारबंधन । याहून नाही अन्य साधन ॥
 साईकथा परम पावन । सदासेवन सुखदाई ॥ २५ ॥
 पायीं साईसीं प्रदक्षिण । करा श्रवणीं सच्चरीतश्रवण ॥
 सर्वांगीं घा प्रेमालिंगन । डोळीं घ्या दर्शन साईचे ॥ २६ ॥
 साष्टांगीं याचें लोटांगणीं । मस्तक टेवावा तथा चरणीं ॥
 जिव्हा लागावी तन्नामस्मरणीं । नासिकें अवग्राणीं निर्माश्य ॥ २७ ॥
 आतां पूर्वकथानुसंधान । गताध्यायीं श्रोतयां लागून ॥
 चमत्कार प्रिय भक्त कथा कथान । कथीन हें वचन दीधळें ॥ २८ ॥
 स्वयें न स्वार्थ परमार्थ परायण । नसतां संतांचे अधिकाराची जाण ॥
 कोळिया कोणी तथाचें वर्णन । अविश्वासी मन ज्याचें ॥ २९ ॥

स्नेही कथितां साईंच्या गोष्टी । ऐके परी तो दोषैकदृष्टी ॥
 तथा न भिळतां स्वानुभवपुष्टी । काहीं न सुष्टींत मानी तो ॥३०॥
 हरी कानोबा नामाभिधान । स्नेहांसवें मुंबईहून ॥
 करावया साईंचें परीक्षण । निघाले पर्यटण करावया ॥ ३१ ॥
 परी साईंची कलाकुसरी । प्रकाशे जो सकळांतरीं ॥
 तें लाघव ती नवल परी । कोण निर्घारीं जाणील ॥ ३२ ॥
 हरीभाऊ शिरडीस निघतां । कारण कळलें साईंसमर्था ॥
 केवळ चमत्काराचा भोक्ता । तितुकीच पात्रता तथाची ॥ ३३ ॥
 तितुकीच तथा दावी चुणुक । घेइ अपुलासा करुनि निष्टक ॥
 तथाच्याही श्रमाचें सार्थक । युक्तिप्रयोजक संत खरे ॥ ३४ ॥
 कोपरगावीं स्नेहीसमेत । हरीभाऊ बैसले टांग्यांत ॥
 गोदावरींत होऊनि सुस्नात । निघाले शिडीपत अविलंबें ॥ ३५ ॥
 येतांच कोपरगांवाहून । हस्तपाद प्रक्षाळून ॥
 हरीभाऊ संतावळोकन । करावया जाण निघाले ॥ ३६ ॥
 पायीं कोरें पादत्राण । माथां जरीचा फेटा बांधून ॥
 साईंवावांचें ध्यावया दर्शन । उत्कंठित मन हरिभाऊ ॥ ३७ ॥
 मग तें येतां मशीदीसी । दुरून देखूनियां साईंशी ॥
 वाटलें संनिध जाऊनि त्यांसीं । लोटांगणेसीं वंदावें ॥ ३८ ॥
 परी पादत्राणांची अडचण । ठेवावया न निर्भयस्थान ॥
 तेथेंचि एक कोपरा पाहून । त्यांतचि तीं साखून ठेविलीं ॥ ३९ ॥
 मग ते बरती दर्शना गेले । मेमें साईंचे चरणा वंदिले ॥
 उदी प्रसाद घेऊन परतले । वाढ्यांत निघाले जावया ॥ ४० ॥
 पायीं घालू जातां पायतण । मिळेना पाहतां शोध शोधून ॥
 परतले अनवाणी खिन्न वदन । आशा ते साईंन समूल ॥ ४१ ॥

कारण तेथें मंडळी फार । येतीजाती वारंवार ॥
पुसावें तरी कोणास साचार । कांहींही विचार सुचेना ॥ ४२ ॥
ऐसें त्याचें दुश्चित्त मन । डोळीयांपुढें पादत्राण ॥
चित्तास पादत्राण चित्तन । सर्वानुसंधान पादत्राण ॥ ४३ ॥
हौसे सारिखें विकत घेतलें । पादत्राण गेलें हरवलें ॥
अर्थात कोणा चोरानें चोरिलें । निश्चयें वाढलें तयांस ॥ ४४ ॥
असो पुढें केलें स्नान । पूजा नैवेद्यादि साखन ॥
पंक्तीस बैसून केलें भोजन । परी न समाधान चित्तास ॥ ४५ ॥
सभामंडप साईचे स्थान । तेथून साईची दृष्टी चुकवून ॥
कोणी न्यावें माहों पायतण । आश्चर्य लहान हें काय ? ॥ ४६ ॥
लागली तयां हुरहुर । चित्त नाहीं अन्नपानावर ॥
मंडळी समवेत आले बाहेर । आंचवूं कर धुवावया ॥ ४७ ॥
इतक्यांत एक मुलगा मराठा । हरवल्या पादत्राणाचो बाहुटा ॥
लावूनि एका काठीचे शेवटा । पातला त्या टाया भवचित ॥ ४८ ॥
मंडळी जेऊन आंचवीत । मुलगा आला शाध करीत ॥
म्हणे बाबा मज पाठवीत । काठी ही हातांत देउनी ॥ ४९ ॥
“ हरी का बेटा जरीका फेटा ” । ऐसा पुकार करीत जा बेटा ॥
“ याच त्या माझ्या ” ऐकिया उत्कांठा । झोबेल त्या देऊन दाकाव्या ॥
परी जो आहे हरीका बेटा । आहे तयाचा जरीचा फेटा ।
आधीं हें निश्चित झालिया शेवटा । ध्याव्या न वीभाटा करावा ॥ ५१ ॥
येतां ऐसा पुकार कानीं । ओळखोनि त्या वहाणा नयनीं ॥
हरीभाऊ गेले धांवूनि । साश्चर्य मनीं जाहले ॥ ५२ ॥

आनंदाश्रु आले डोळां । हरीभाऊस गहिवर दाटला ॥
 देखूनि गेलेल्या पायतणाला । चमत्कारला अत्यंत ॥ ५२ ॥
 म्हणती मुलास ये ये इकडे । पाहूं दे आण वहाणा मजकडे ॥
 पाहूनि वदेया तुज कोणीकडे । गिवसल्या रोकडें मज सांग ॥५३॥
 मुलगा म्हणे तें मी नेणें । मजला बाबांची आज्ञा मानणें ॥
 हरीका बेटा असेल तेंणें । जरीचा फेटा दावणें मज ॥ ५५ ॥
 तयासचि मी देईन वहाणा । मज इतराची ओळख पटेना ॥
 पटवील जो या बाबांच्या खुणा । तोच या वहाणा घेईल ॥ ५६ ॥
 “अरे पोरा त्या माझ्याच वहाणा” । हरिभाऊ म्हणतां देईना ॥
 मग तो सकळ बाबांचिया खुणा । पटवी मजा पोराच्या ॥ ५७ ॥
 म्हणे पोरा मीच रे हरी । कान्होबाचा बेटाही वैखरी ॥
 सर्वथैव आहे कीं खरी । मज सर्वतोपरी लागतसे ॥ ५८ ॥
 आतां पाही फेटा जरीचा । फिटेल तूझे संशय मनाचा ॥
 मग मी ठरेन धणी वहाणांचा । दावा न इतरांचा यावरी ॥ ५९ ॥
 झाली तेव्हां मुलाची समजूत । वहाणा दिधल्या हरीभाऊप्रत ॥
 पुरले त्याचे मनोरथ । साई हे संत अनुभविले ॥ ६० ॥
 आहे माझा फेटा जरी । ही काय मोठी नवलपरी ॥
 तो तों माझिये मस्तकावरी । सर्वतोपरी दृश्यमान ॥ ६१ ॥
 परी मी असतां देशांतरां । सिडींस माझी पहिलीच फेरी ॥
 साईबाबांस कैसियेपरी । मन्नाम हरी ठाऊक ॥ ६२ ॥
 कान्होबा हा माझा पितर । कोणी पाहिला सवरला नसतां ॥
 “का” या नामें तया उपलक्षितां । अति आश्चर्यता वाटली ॥६३॥
 पूर्वी साईसंत महत्ता । माझे स्नेही मजला सांगतां ॥
 अवमानिली मी त्यांची वार्ता । पश्चात्तापता आतां मज ॥ ६४ ॥

आतां मज येतां अनुभव । कळला साईबाबांचा प्रभाव ॥
 उरला नाही संशया ठाव । महानुभाव श्रीसाई ॥ ६५ ॥
 जया मनीं जैसा भाव । हरीभाऊस तैसाचि अनुभव ॥
 संतपरीक्षण लालसास्वभाव । परमार्थ हाव नाही मनीं ॥ ६६ ॥
 साई सपर्य महानुभाव । स्नेही सोयरे कथिती अनुभव ॥
 आपण स्वयें पहावा नवलाव । शिरडीस जावया कारण हें ॥ ६७ ॥
 संतचरणीं वहावा जीव । तेणें गिबसावा देवाचा ठाव ॥
 मनीं नाही यत्किंचित् डाव । सरड्याची पांव कोठवरी ॥ ६८ ॥
 जाऊनिया संताच्या दारा । पाहूं आदरिले चमत्कार ॥
 तंव जोड पादग्रणाचा कोरा । आळा की घरा घरपोव ॥ ६९ ॥
 नातरी धुळुक पायतन । गेल्यानें काय षोठी नागवण ॥
 परी तदर्थ मनाची वणवण । तें सांपडल्याविण राहेना ॥ ७० ॥
 संत प्राप्तीचे मार्ग दोन । एक भक्ति दुजा ज्ञान ॥
 ज्ञानमार्गीचे सायास गहन । भक्तिचें साधन सोपारें ॥ ७१ ॥
 ऐसी सोपी सुलभ भक्ति । तरीही अवघे ती कां न करिती ॥
 तिजळाही महत्भाग्य संभति । असतांच तत्प्राप्ती घडतसे ॥ ७२ ॥
 कोटि जन्मांचें पुण्य असते । तेव्हांचि संताची गाठी पडते ॥
 संतसमामम सौख्य घडतें । तेणेंच विकसतें निजभक्ति ॥ ७३ ॥
 आम्ही सर्व जाणों प्रवृत्ति । तेथेंचि आसक्ति नेणो निवृत्ति ॥
 ऐसी जेथें मनाची वृत्ति । ती काय भक्ति म्हणावी ॥ ७४ ॥
 जैसी जैसी आमुची भक्ति । तैसी तैसी आम्हांस प्राप्ति ॥
 हे तो केव्हांही घडणार निश्चिती । येथें न भ्रांती तिळमात्र ॥ ७५ ॥
 विषययोगार्थ अहर्निशी । आम्ही जमलों साइपाशीं ॥
 या आम्हांते देणगीही तैसी । परमार्थियाशीं परमार्थ ॥ ७६ ॥

असो आतां आणीक एक । सोमदेव स्वामी नामक ॥
 करावया साईची पारख । पातले प्रत्यक्ष शिरडीत ॥ ७७ ॥
 सन एकोणीसशें सहा । उत्तर काशीमाजी पहा ॥
 गृहस्थ भेटला भाईजीसहा । पांयस्थ निवहामाजिस्थित ॥ ७८ ॥
 प्रसिद्ध कैलासवासी दीक्षित । भाईजी त्यांचे बंधू विश्रुत ॥
 बद्रिकेदार यात्रा करीत । असतां हे भेटत मार्गात ॥ ७९ ॥
 बद्रिकेदार मार्गे टाकिले । भाईजी वग खालीं उतरले ॥
 ठायीं ठायीं विसावे लागले । पांथस्थ दिसले बसलेले ॥ ८० ॥
 तथा माजील एक असामी । तेव हे पुढे हरीद्वाराचे स्वामी ॥
 सर्वत्र विश्रुत याच नामीं । लागले लगामीं बाबांच्या ॥ ८१ ॥
 त्यांची ही कथा बोधप्रद । बाबांचे स्वरूप करील विनादू ॥
 श्रवणकर्त्यां देखील मोद । निजानंद सर्वत्रां ॥ ८२ ॥
 प्रातर्विधीस जातां भाईजी । भेटले मार्गीं हे स्वामीजी ॥
 गोष्टी बोलतां बोलतां सहजी । प्रेमराजी प्रकटली ॥ ८३ ॥
 गंगोत्रीचा अधः प्रदेश । बुवा असतां उत्तर काशीस ॥
 डेराडूनहून सत्तर कोस । तेथे हा सहवास जाहला ॥ ८४ ॥
 लोटा घेऊन वहिर्दिशेस । निघाले बुवा प्रातः समयास ॥
 भाईजीही तथा स्थळास । त्याच कार्यास निघाले ॥ ८५ ॥
 प्रथम उभयतः दृष्टादृष्टी । पुढे मार्गात परस्पर भेट्टी ॥
 परस्परांच्या कुशल गोष्टी । सुख संतुष्टी चालल्या ॥ ८६ ॥
 कळू लागतां विचार पूस । प्रेम आलें परस्परांस ॥
 ठाव ठिकाणा एकमेकास । पुसावयाम लागले ॥ ८७ ॥
 हरिद्वारीं तुमचा वास । नामपूरीं अम्हा निवास ॥
 कधीं जेव्हां त्याबाजूस । येणें झालिपास दर्शन द्या ॥ ८८ ॥
 यात्रा करीत याल जेव्हां । पुनीत करावें आमुष्ये गेहा ॥

पुनर्दर्शन अग्रा घडवा । अल्प सेवा ध्या अमुची ॥ ८९ ॥
 असूं द्यावें आमूचें स्मरण । लागवे अमुचे घरास चरण ॥
 हेंच अमुचे आहे विनवण । पुरवो नारायण ही इच्छा ॥ ९० ॥
 एकोणीससैं सहा सालीं । उत्तर काशीच्या खालीं ॥
 परस्परंत हे भाषा बोली । होऊनि गेली इयापरी ॥ ९१ ॥
 परस्परार्थें ठाव ठिकाण । घेतलें उभयतांही पुसून
 पाहून जवळ आलें मैदान । निघाले सोडून अन्योन्या ॥ ९२ ॥
 जातां पांच वर्षांचा काळ । येतां साईसमागम वेळ ॥
 भाईजीच्या भेटीची तळमळ । लागली प्रवळ स्वामीस ॥ ९३ ॥
 सन एकोणीससैं अकरा । आले स्वामीजी नागपुरा ॥
 तेथें श्रीसाईनाथांचे चरित्रा । परिसतां पवित्रा आनंदले ॥ ९४ ॥
 देती भाईजी शिफारस पत्र । सुखें गाढावें शिडीक्षेत्र ॥
 ऐसी योजना ठरवूनि सर्वत्र । सोडिलें नागपुर स्वामीनीं ॥ ९५ ॥
 उत्तरतां ते मनमाडावर । कोपरगांवची गाडी तयार ॥
 तेथें होऊनि टांग्यांत स्वार । आनंद निर्भर दर्शना ॥ ९६ ॥
 कोठेंही जा साधूचें वर्तन । अथवा त्यांची रहाणी चलन ॥
 एकाचें एक एकाचें आन । नसतें समसमान कोठेंही ॥ ९७ ॥
 एका संताचें आचरण । तें न दुजिया संता प्रमाण ॥
 योग्यायोग्यतेचें अनुमान । कराया साधन हें नव्हे ॥ ९८ ॥
 आधीं जो जाई संतदर्शना । किमर्थ व्हावी हे तथा विवंचना ॥
 पाहूं जातां त्यांचे वर्तना । निज कल्याणा नागवण ॥ ९९ ॥
 स्वामीजीचे मनाची रचना । तर्क कुतर्क उठती नाना ॥
 लांबून दिसतां शिडीच्या निशाणा । चालत्या कल्पना स्वामीच्या १००
 त्यांसवे असल्ले जन । मशीदीचे कळसाचें निशाण ॥
 दृष्टिपथांत येतां दुरून । करीत वंदन प्रेमानें ॥ १०१ ॥

पुढें घडेल साई दर्शन । म्हणोनि जरी उत्कंठित मन ॥
 परी न त्यांतें दिसलेलें निशाण । त्याचाही अवमान साहेना ॥ १०२ ॥
 निशाणदर्शने प्रेमस्फुरण । हा तो सर्वत्र अनुभव जाण ॥
 हे तों भक्ति प्रेमलक्षण । काहीही विलक्षण येथ नसे ॥ १०३ ॥
 परी स्वामीच्या कुत्सितमना । दुखून पाहूनियां त्या निशाणा ॥
 उठल्या कल्पनावरी कल्पना । विचित्र रचना मनाची ॥ १०४ ॥
 पताकांची आवड मना । ही काय साधुत्वाची कल्पना ॥
 देउळावरी लावावें निशाणा । हा तो हीनपणा साधुत्वा ॥ १०५ ॥
 साधू मागे एणें माना । ही तो त्याची केवळ लोकेषणा ॥
 येईन ऐशियाचें साधुत्व मना । हा तो उणेपणा त्यास ॥ १०६ ॥
 सारांश जैसा मनाचा ग्रह । साधूनिर्णयीं तैसाच आग्रह ॥
 झाला स्वामीच्या मनाचा निग्रह । नको मज अनुग्रह साईचा ॥ १०७ ॥
 उगाच आलों मी येथवर । स्वामीस थोर उपजला अनादर ।
 तेथून परतावयाचा निर्धार । केला मग साचार तात्काळ ॥ १०८ ॥
 लोकेषणेचा दुरभिमान । साधूस कशास पाहिजे मान ॥
 याहून मज दुजें अनुमान । निशाण पाहून होईना ॥ १०९ ॥
 निशाणें अपुळा मोडेपणा । साधू हा आगिता निदर्शना ॥
 हाचि संतत्वाशी उणेपणा । काय दर्शना जाणें म्या ॥ ११० ॥
 घेतलियो हें ऐसें दर्शन । एणें कैसें निवावें मन ॥
 हें तों दंभध्वज प्रदर्शन । समाधान एणें ना ॥ १११ ॥
 म्हणती जावें माधारा । आल्या घाटे अपुळे घरा ॥
 दिसेना हा विचार बरा । फजीत खरा झालों मी ॥ ११२ ॥
 सहवासी मग म्हणती त्यांसी । इतके दूर आला कशासी ॥
 केवळ निशाणें चित्तवृत्तीसीं । खळबळ ऐसीं कां झाली ॥ ११३ ॥
 धातां आपण आलों जवळ । रथ पालखी घोडा सकळ ॥
 सरंजाम हा पाहतां निखळ । किती मग तळमळ लागेल ॥ ११४ ॥

परिसूनि स्वामी अधीकचि विघडे । जया नगारे पालखपा घोडे ॥
 ऐसे साधू मिजासी बडे । म्यां काय थोडे देखिले ॥ ११५ ॥
 ऐसे विचार येऊन अंतरा । सोपदेवजी निघती माघारा ॥
 शिरडीचा विचार नाही बरा । रस्ता धरा कीं नदीचा ॥ ११६ ॥
 मग बरोबरील वाटसरू । लागले तयास आग्रह करूं ॥
 आलात आपण येथवरू । नका हो फिरूं माघारा ॥ ११७ ॥
 आल्यासारिखे चला कीं पुढें । नका करूं हे तर्ककुडे ॥
 हें निशाण जें मशीदी उडे । साधूकडे ना संबंध ॥ ११८ ॥
 या साधूस नलगे निशाण । नलगे लोकेपणा नलगे मान ॥
 ग्रामस्थांस हें आवडे भूषण । भक्ति प्रमाण कारण या ॥ ११९ ॥
 पाहूं नको कीं तुम्ही निशाण । जाऊनि ध्या नुसतें दर्शन ॥
 राहूं नका तें एक सण । जाकीं परतोन माघारा ॥ १२० ॥
 इतक्यांत येतां शिरडीजयळ । वाटलें उपदेश ऐकून तो सरळ ॥
 काढून टाकावी मनाची मळमळ । पुनथ हळहळ नसावी ॥ १२१ ॥
 असो श्रीसमर्थ दर्शनं करून । बुधा गेले विरघळून ॥
 मेम आलें डोळां भरून । कंठ सद्गदून दाटला ॥ १२२ ॥
 चित्त झालें सुप्रसन्न । नयन उद्ग्रासें सुख संपन्न ॥
 कधीं वरण नसतान । करीन ऐसें त्यां झालें ॥ १२३ ॥
 पहातां रूप तें नेटक । मना नयना पडलें टक ॥
 पाहतचि राहिले टकमक । मोहें अटक पाडिली ॥ १२४ ॥
 कुतर्क मनींचे मनीं निराले । चित्तदर्शनानंदीं विरालें ॥
 सगुणरूप नयनीं सुरालें । बुधा झाले तल्लीन ॥ १२५ ॥
 डोळां देखतां महानु भावा । परम आल्हाद सोप देवां ॥
 आत्मयारामा जाहळा विसावा । वाटे वसावा हा ठाव ॥ १२६ ॥

दर्शनेच विकल्प भावळे । बुद्धी ठायींच ताटकळे ॥
 हुजेपण समस्त विरघळे । ऐक्य जाहले सबाह्य ॥ १२७ ॥
 वाचेसि निःशब्दत्वे मौन । निमेषोन्मेषरहित नयन ॥
 अंतर्बाह्य चैतन्यघन । समाधान समरसे ॥ १२८ ॥
 निशाणदर्शने आधीं मुरडले । पुढें प्रेमोद्रेके निडारले ॥
 सात्त्विक अष्टभावे उभडिलें । वेडिले प्रेमे बाबांचे ॥ १२९ ॥
 जेथें मन पूर्ण रंगलें । तेच अपुलें स्थान वहिलें ॥
 हे निजगुरूचे बोल आठवले । प्रेम दाटलें बुवांना ॥ १३० ॥
 बुवा हळुहळू पुढें येती । तों तों महाराज रागास चढती ॥
 शिष्यांची त्या लाखोली वाहती । तों तों त्यां गीति द्विगुणित ॥ १३१ ॥
 समर्थ बाबांची करणी अचाट । त्यांचा तों विलक्षण घाट ॥
 नारसिंहावताराचा थाट । आटोकाट आगिला ॥ १३२ ॥
 थोताड आमूचें अमुच्या पाशीं । राहो म्हणती चल जा घराशीं ॥
 खबरदार माझ्या मशीदीशी । जर तूं येशील मागुता ॥ १३३ ॥
 जो लावितो मशीदीस निशाण । कशास व्हावें त्याचें दर्शन ॥
 हें काय संतांचें लक्षण । येथें न क्षण एक कंठावा ॥ १३४ ॥
 असो पुढें सार्शक चित्त । सभा मंडपीं स्वामी प्रवेशत ॥
 दुरून पाहून साईची मूर्त । स्वामीसीं निवांत राहवेना ॥ १३५ ॥
 हा अपुलेच विचारांचा प्रतिध्वनी । शब्दशः तो आदळतां कानीं ॥
 बुवा शरमले स्थानिचे स्थानीं । अंतर्ज्ञानी महाराज ॥ १३६ ॥
 किती हो आपण अप्रबुद्ध । किती महाराज तरी प्रबुद्ध ॥
 किती त्या माझ्या कल्पनाधिरुद्ध । किती हें शुद्ध अंतर ॥ १३७ ॥
 साई कोणास देती आलिंगन । कोणास करिती हस्तस्पर्शन ॥
 कोणास देती आश्वासन । कृपाबळोकन कोणास ॥ १३८ ॥

कोणाकडे पाही हास्यवदन । कोणाच्या दुःखाचें करी सांत्वन ॥
 कोणास उदी प्रसाददान । करीत समाधान सकळांचें ॥ १३९ ॥
 ऐसें असतां मजबरीच क्रोध । वाटे हा मम वर्तनानुरोध ॥
 क्रोधनाहीं हा मजला बोध । होईल मोददायीतो ॥ १४० ॥
 असो पुढें तैसेंच झालें । स्वामी बाबापाशीं जे रमले ॥
 साईकृपें निर्मल बनले । चरणीं ठेले निरंतर ॥ १४१ ॥
 साईभक्तिप्रभव वीर्य । विरवो दुर्वासना मात्सर्य ॥
 उपजवो शांती श्री धैर्य । करो कृतकार्य निजभक्तां ॥ १४२ ॥
 गंधर्व यक्ष सुरासुर । इहीं भरलें हें चराचर ॥
 त्या अखिल विश्वीं हा विश्वंभर । जरी निरंतर भरलेला ॥ १४३ ॥
 परी न स्वीकारितां आकार । ठाता सदैव निराकार ॥
 आम्ही मानव हे साकार । होता न उपकार लवमात्र ॥ १४४ ॥
 तात्पर्य धरोनि लीलाविग्रह । साई न करिते लोकसंग्रह ॥
 अथवा दुष्टदुर्जवमतनिग्रह । कैवा अनुग्रह भक्तांवर ॥ १४५ ॥
 आला अध्याय संपावयाला । तों एक वृत्तांत मज आठवला ॥
 साईसदुपदेशाचा मासला । मानील त्याला हितकारी ॥ १४६ ॥
 वृत्तांत आहे अति लहान । स्मरण ठेवी तो कृतकल्याण ॥
 म्हणून श्रोत्यां करितों विनवण । क्षण अंतःकरण द्या मज ॥ १४७ ॥
 एकदां भक्त म्हाळसापती । नानासाहेब यां समवेती ॥
 बौसले असतां मशीदीप्रती । परिंसा चमत्कृति घडली ती ॥ १४८ ॥
 समर्थसाई दर्शनोत्सुक । कोणी एक श्रीपान गृहस्थ ॥
 वैजापूरनिवासी तेथ । परिवारान्वित पातले ॥ १४९ ॥
 पाहूनिघा खियांचा गोषा । नाना संकोचले निज पानसा ॥
 स्वयें उठून घावें अवकाशा । वाटलें संतोषार्थ त्यांच्या ॥ १५० ॥

म्हणूनि नाना उठूं सरती । तंव बाबा तया वारिती ॥
 म्हणाले येणार येतील वरती । त्वां स्वस्थ चितीं बसावें ॥ १५१ ॥
 तेही आलेती दर्शनार्थ । यावें काहीं नाही हरकत ॥
 ऐसें तयांस कोणी सुचवित । येवूनि वंदित साईस ॥ १५२ ॥
 तया माजील एक नारी । वंदू जातां बुरखा सारी ॥
 पाहूनि सौंदर्यें अति साजिरी । नाना निज अंतरीं मोहिले ॥ १५३ ॥
 लोकांसमक्ष पाहण्या चोरी । पाहिल्यावीण राहवेना अंतरीं ॥
 वर्तावें काय कैसे परी । मोहाची उजरी नावरे ॥ १५४ ॥
 बाबांची लज्जा मोठी अंतरीं । म्हणोनि मुख तें करवे न वरी ॥
 दृष्टी जावूं लागली चांचरी । सांपडे कातरीं तंव नाना ॥ १५५ ॥
 ही तो नानांची अंतःस्थिती । सर्वांतर्पायी बाबा जाणती ॥
 इतरां काय तियेची प्रतीती । ते तो झगटती शब्दार्था ॥ १५६ ॥
 ऐसी नानांची वृत्ती बाचरी । जाणूनि बाबा निजांतरी ॥
 आणावया स्वस्थानीं माघारी । उपदेश जो करीत तो परिसा ॥ १५७ ॥
 नाना किमर्थ गडबडसी मनीं । ज्याचा निजधर्म तो स्वस्थवणीं ॥
 आचरतां आड यावें न कोणी । कांहीं न हानी तयांत ॥ १५८ ॥
 ब्रह्मदेव सृष्टी रचितां । आपण तयाचें कौतुक न करितां ॥
 व्यर्थ होऊं पाहील रसिकता । "बनतां बनतां बनेल" ॥ १५९ ॥
 असतां पुढील द्वार उघडें । जावें का मागील द्वाराकडे ॥
 एक शुद्ध अंतर जिंकडे । तेथें न सांकडें कांहीं ही ॥ १६० ॥
 कुढा भाव नाही अंतरीं । तयास काय कोणाची चोरी ॥
 दृष्टी दृष्टीचें कर्तव्य करी । मीड मग येथें धरिती कां ॥ १६१ ॥
 होते तेथें माधवराव । जात्या जयांचा चिकित्सक स्वभाव ॥
 निज जिज्ञासा पूर्तिस्तव । पुसती तयां भाव बोलाचा ॥ १६२ ॥

ऐसें माधवरावे पुसतां । नाना बदले थां व रें आतां ॥
 सांगेन बाबांचिया मनोगता वाटेनें जातां वाडियातें ॥ १६३ ॥
 संपतां क्षेमकुशल वार्ता । अभिर्वदून साई समर्था ॥
 नाना निजस्थानासि परततां । निघाले समवेता माधवराव ॥ १६४ ॥
 ते नानांस पुसती तात्काळ । नाना "वनतां वनतां वनेल" ॥
 आदीकरुनि बाबांचे घोल । स्पष्टार्थ वदाल काय त्यांचा ॥ १६५ ॥
 अर्थ सांगवया होईना जीव । बहुत चालली उडवा उडव ॥
 तेजे अधिकचि संशयसमुद्भव । होई न माधवमन स्वस्थ ॥ १६६ ॥
 मग करुनिया हृदय उघडें । नानाहीं जे घडलें तिकडे ॥
 तें साग्र माधवरावांचिया होडे । कथूनि कोडे उलगडिलें ॥ १६७ ॥
 काय बाबा किती दक्ष । जावो कोणाचे कोठेही लक्ष ॥
 ते तो स्वये अंतर्साक्ष । सर्व प्रत्यक्ष तयां तें ॥ १६८ ॥
 असीही त्रोटक अभिनव वार्ता । परिसतां साश्चर्य होईल श्रोता ॥
 पाहूं जाता येथील मथितार्था । स्थैर्य गंभीरता बहुमोल ॥ १६९ ॥
 मन जातीचेच चंचळ । होऊ न द्यावें उतश्रृंखळ ॥
 होवो इंद्रियांची खळबळ । शरीर उताविळ होऊं नये ॥ १७० ॥
 इंद्रियांचा नाही विश्वास । विषयार्थ व्हावें न लालस ॥
 हळूहळू करितां अभ्यास । चांचलयनिरास होईल ॥ १७१ ॥
 होऊं नव्हे इंद्रियाधीन । तींही न सर्वथा राहती दाबून ॥
 विधिपूर्वक तयांचें नियमन । करावें पाहून मसंग ॥ १७२ ॥
 रूप हा तो दृष्टीचा विषय । सौंदर्य वस्तूचें पहावें निर्भय ॥
 तेथें लाजेचें कारण काय । द्यावा न ठाव दुर्बुद्धीतें ॥ १७३ ॥
 मन करोनिया निर्वासन । ईशकृतीचें करा निरीक्षण ॥
 होईल सहज इंद्रिय दमन । विषय सेवन विस्मरण ॥ १७४ ॥

रथ न्यावया इष्टस्थानी । सारथी जैसा मूलकारणी ॥
 तैसी ही बुद्धि हितकारिणी । दक्ष आकर्षणी इंद्रियांच्या ॥ १७५ ॥
 सारथी करी रथनियमन । बुद्धिही करुनि इंद्रियदमन ॥
 आवरी शरीरस्वैरगमन । अनिवार चंचलपण मनाचें ॥ १७६ ॥
 शरीर इंद्रिय मनोयुक्त । ऐसिया जीवाचें जें भोक्तृत्व ॥
 तें संपताच वैष्णवपद प्राप्त । ऐसे हे सामर्थ्य बुद्धीचें ॥ १७७ ॥
 चक्षुरादि इंद्रियनिचय । भिन्न भिन्न हयस्थानीय ॥
 रूपरसादि जे जे विषय । मार्ग ते निरय प्रवर्तक ॥ १७८ ॥
 यत्किंचित विषयाभिलाश । करी पारमार्थिक सुखा नाश ॥
 म्हणोनि त्यागा तो निःशेष । तरीच तो मोक्ष तुजलाधे ॥ १७९ ॥
 बाह्ये द्वियें जरी निवृत्त । असतां अंतःकरण आसक्त ॥
 नाहीं जन्ममरणा अंत । विषय अत्यंत घातुक ॥ १८० ॥
 लाधलिया विवेकी सारथी । विवेकें राखी लगाम हातीं ॥
 इंद्रियवाजी कुमार्ग वतीं । स्वप्नीही होती न लवमात्र ॥ १८१ ॥
 ऐसा मनःसमाधानपर । निग्रही दक्ष कुशल चतुर ॥
 भाग्यें लाधलिया सारथी चतुर । कैचें दूर विष्णुपद ॥ १८२ ॥
 तेंच पद परब्रम्ह । वासुदेव अपर नाम ॥
 तेंच सर्वोत्कृष्णपद परम । परंधाम परात्पर ॥ १८३ ॥
 असो झाला हा अध्याय पुरा । याहून गोड पुढील दुसरा ॥
 रिश्वील सद्गुणांच्या अंतरा । श्रवण करा क्रमानें ॥ १८४ ॥
 असो शेवटीं जगन्नाथक । सद्गुरु जो बुद्धिप्रेरक ॥
 त्याचे चरणीं आभारपूर्वक । हेमाड मस्तक अपीतसे ॥ १८५ ॥
 स्वस्ति श्रीसंतसज्जन प्रेरिते । भक्त हेमाडपंत विरचिते ॥

श्री साईसमर्थ सच्चरिते । संत परीक्षण मनोनिग्रहणं नाथ

एकोन पंचाक्षरगोध्यायः संपूर्णः ।

